

Ábyrgd - ella tørvandi ábyrgd landsstýrismanna

Eitt fólkakrav at misbrot fáa avleiðingar!!!

Tað má vera eitt fólkakrav, at virðing fyri lógini aftur verður sett í hásemi hjá landsins stýrandi monnum, soleiðis at handlað verður undir ábyrgd, og at misbrot sum náttúrligt er fáa avleiðingar segði Bjørn á Heygum, advokatur m.a. í fyrilestri hann helt á fundi í felagnum "Samband Føroyskra Studenta" manakvöldið.

Zacharias Wang helt eisini fyrilestur um evnið ábyrgd ella tørvandi ábyrgd hjá okkara landsstýrismonnum. Vit fara her at endurgeva fyrilesturin Bjørn á Heygum helt:

Í hesum døgum seta fólk sær tíðum spurningin, um okkara politikarar veruliga handla undir ábyrgd, og um teir yvirheva standa til svars fyri tær avgerðir, ið tiknar verða í landsstýri, innan umsiting og í ráðum, nevndum v.m.

Hetta er ein sera áhuga-verður spurningur, serstakliga tá vit í fyrsta at-lögu mugu sanna, at málið ikki áður er serliga nógv umrøtt, uttan bert í beinleiðis politiskum samanhang.

Okkara fólkavaldi álitismenn skuldseta sum kunnugt dag og dagliga hvønn annan fyri maktsmisnýtslu — at handla í heimildarloysi og sjálvsagt tað, sum verri er, uttan at vit skulu koma nærri inn á hesi viðurskipti.

Samstundis kann tann føroyski almenningurin bert ástanda, at virðingin hjá politikarunum fyri egnum lógum og viðtökum — nærkast vanvirðing, og nú bert er vorðið eitt eiti, sum nakar neyv-an longur tekur í álvara.

Figgjarlóg og meirnýtsla

Sum dømi kann nevast, at á figgjarlógini verður farið út um alt rimuligt mark. Av eini samlaðari játtan uppá ca. 3 milliardir, varð meirnýtslan bert í 1988 ca. 460 mill. Ein kann so spyrja seg sjálfan um ein figgjarlóg í heila tíkið hevur nakra meining, tá hon so fullkomuliga verður skúgvad til viks og ignorerad av teimum politikarum, sum fólk-

ið hevur givið tað álitissturv at umsita henda pening undir ábyrgd.

Undir verandi umstøðum er svarið heilt greitt, at talan ikki kann verða um eina lóg, men einans eina vegleiðandi ábending um almennu nýtsluna, har politiska umsitingin hevur rættuliga rúmar og vettvænandi heimildir, og kann fremja sínar gerðir í verki uttan at ottast fyri, at hetta í heila tíkið fær nakrar avleiðingar.

Tað, sum flest øll av okkum sakna, er, at hetta álvarsmál fær eina sakliga og grundiga viðgerð uttan beinleiðis politiskar yvirtonar og persónligt brigsli.

Rættarsamfelagið

Ein roynd skal so verða gjord til tess at lýsa hesi viðurskipti eitt sindur nærri sæð út frá einum reint lögfrøðsligum sjónarmiði.

Øll vilja vit fegin liva undir skipaðum viðurskiptum, og kalla tað land vit búgva og búleikast í eitt sokallað rættarsamfelag. Rættindi og skyldur borgaranna verða í einum tilikum samfelag ásett, og útgreinaðar við lóg, kunngerðum og øðrum fyriskipanum, sum verða kunngjörðar alment.

Sjálvt grundarlagið og útgangsstøðið fyri at skil og rættlag skal valda í einum tilikum samfelag er heilt eyðsæð, at hesar reglur treytalest verða respekteraðar og hildnar av øllum borgarum uttan undantak, og at brot á lógina verða revsað.

Ábyrgd landsstýrismanna

Verður nomið við tað evni, sum her skal umrøddast, nevniliga ábyrgd landsstýrismanna, so er í § 5 í lógtingslóg nr. 1 frá 13. maj 1948 um stýrisskipan Føroya í sernálum fyrsett, at landsstýrið stendur til svars fyri umsitingini av sernálum. Ábyrgd landsstýrisins verður nærri ásett við lógtingslóg.

Næsta lógin, sum viðger henda spurning nærri, er lógtingslóg nr. 2 frá 13. maj 1948 um umboðsvald Føroya.

Í § 9 í hesi somu lóg er ásett, at hvør landsstýrismaður hevur yvir fyrir lógtinginum ábyrgd av at røkja tað umboðsvald, sum teimum er latið upp í hendur beint og forsvarlaga.

Tað kann við hesi lógargreglu sum grundarlag staðfestast, at Føroya Landsstýri ikki er undir eini sokallaðari kollektivari ábyrgd, sum mangan hildið. Tá orðingin **hvør landsstýrismaður** verður nýtt, so er greitt, at tað er tann einstaki landsstýrismaðurin, sum stendur til svars fyri lógarbrot ella misgerðir sínar, og ikki landsstýrið sum heild.

Tá tað síðan verður nevnt, at starvið skal útinnast beint og forsvarlaga, so er eyðsýnt, at arbeiðið skal fremjast fyrirmyndarliga og heiðurliga, soleiðis at hetta eisini er moralskt forsvart.

Ábyrgd lógmans

Tann næsta og ikki minst

áhugaverda regla í hesi somu grein er pkt. 3, har tað er ásett at:

Løgmaður ávisir allar utreiðslur úr kassa lógtingsins og ansar, at hesar utreiðslur eru ikki størri enn tær játtanir, sum tingið hevur samtykt.

Við øðrum orðum: Løgmaður hevur eina beinleiðis ábyrgd av at figgjarlógin verður hildin, og skal og hevur skyldu til at syrgja fyri, at utreiðslurnar ikki eru størri enn tær upphæddir, sum lógtingið beinleiðis hevur samtykt.

Kann tað her eftir ávisast, at farið er út um mark, og almennu utreiðslurnar eru størri enn ásett í figgjarlógini, so hevur lögmaður samb. galdandi lóg beinleiðis og treytalest ábyrgdina av hesum, og ikki bert kann, men í prinsippinum skal dragast til svars fyri at hava útgildið pening í heimildarloysi.

Fyri at undirstrika álvarsemið í nevndu reglum, tekur § 12 í somu lóg aftur aftur og fyrisetur, at tað er skylda landsstýrisins at ansa eftir, at ongar utreiðslur verða góðnar, sum ikki hava heimild í figgjarlóg, ið er galdandi, tá ávisan fer fram, ella í aðrari galdandi heimildarlóg, jfr. § 21, 2. pkt. í lóg um stýrisskipan Føroya í sernálum.

Hvør skal reisa ákæru?

Tá vit nú eru komin so mikið áleiðis, at ábyrgdin er staðfest, so má ein samstundis reisa tann sera áhugaverda og forvitnis-

liga spurningin, hvør stovnur skal reisa eina tilika ákæru mótvægis ávikavist lógmanni og landsstýrismonnum fyri brot á galdandi lóg.

Fyri at lýsa henda spurning nærri er neyðugt at koma inn á donsku reglurnar hesum viðvíkjandi, tá donsk lóg heit eyðsæð hevur verið nýtt sum grundarlag og fyrmynd fyri føroyskari lóggevu á hesum øki.

Í donsku grundlógini eru júst somu reglur um ábyrgd og figgjakarmar galdandi, sum frammanundan er nevnt í lógnum um stýrisskipan Føroya í sernálum og lóg um umboðsvald Føroya.

Í § 13 í grundlóg ríkisins er m.a. ásett, at »enhver minister er ansvarlig for regeringens forelse, deres ansvar bestemmes nærmere ved lov». Í § 14 er ásett, at »enhver minister, som har underskrevet en regeringsbeslutning er ansvarlig for beslutningens». At enda er í § 46, 2. stk. ásett, at »Ingen udgift må afholdes uden hjemmel i den af folketinget vedtagne finanslov eller i en af folketinget vedtaget tillægsbevillingslov eller midlertidig bevillingslov».

Her vikur danska skipanin onki frá tí føroysku, tá talan er um treytaleysa ábyrgd viðv. teimum avgerðum, sum tiknar verða.

Har, sum danska skipanin vikur munandi frá tí føroysku, er í spurninginum viðvíkjandi átalurættinum.

§ 16 er nevniliga staðfest tann rættuliga áhuga-

verda regla, at »Ministrene kan af kongen eller folketinget tiltales for deres embedsførelse. Rigsretten påkender de mod ministrene for deres embedsførelse anlagte sager».

Eingin ríkisrættur í Føroyum

Í Føroyum hava vit ongan ríkisrætt. Ei heldur er nakað tilskilað í lóggevuni um, lógtingið ella annar stovnur skal kunna reisa ákæru um lógarbrot og embætismisnýtslu v.m.

Í Føroyum hava vit bert galdandi høvuðsreglu um, at vanliga ákæruvaldið skal av sínum eitingum reisa eitt tilíkt mál, um illgruni er um, at lógarbrot er framt, og at grundarlag er fyri at reisa ákæru.

Asannast má, at ákæruvaldið neyvan fer at taka nakað tilíkt stig undir verandi umstøðum, einahelst tí at hetta er eitt sera óvanligt tiltak, sum røkkur munandi út um teir karmar, sum lögreglan vanliga arbeiðir innan fyri, umframt at ein slik atgerð ikki einans kann haldast á einum lögfrøðsligum støði, men av sær sjálvum verður politisk, við øllum tí sum hetta kann bera í sær av ólættlæðum avleiðingum.

Ivsamt er somuleiðis um vanligi skattaborgarin, sum í hesum døgum er við at forbløða orsakað av at teirra fólkavaldi ikki respektera egnar lógar, kunnu melda misbrotni til lögregluna við tí úrsliti, at ákæra verður reist.

Svarið er sum nevnt, at hetta neyvan kann gjøgnumførast, og er henda niðurstøða tikin við støði í somu grundgevingum, sum umrøddar eru frammanundan.

Seinasti og mest nátturligi møguleikin er, at Føroya Løgting eins og danska fólkatingið tekur eitt tilíkt stig, hóast hetta ikki er lógarfest nakrastaðni.

Immunitetur

Vit vita øll somul, at lógtingslimir eru vardir av einum sokallaðum immuniteti, meðan lógtingið situr. Tískil skal í øllum førum tingsins samtykki útvegtast fyri at ákæra skal kunna reistast móti einum fólkavaldi, soleiðis at hesin møguleika kann verða drigin fyri rættin.

Tá talan í flestu førum er um lógtingsmenn og kvinnur, sum verða vald at umboða flokkarnar í landsstýrinum, og at hesir eftir lókið landsstýrisssturv aftur taka sær á lógtingi, so er greitt, at

